

Юридическа правоспособност

www.lawstore.bg

Всички права запазени

© Атанас Атанасов 2018

Поредност на изданието 3

Първо издание 2016

Второ издание 2017

Трето издание 2018

Екип

Атанас Атанасов

Александра Атанасова

Веселина Русева

Вяра Коцева

Книгата се издава, разпространява и доставя лично от автора или от негови партньори.

Тази книга или части от нея не могат да бъдат издавани или преиздавани в книжен или електронен формат, съхранявани, възпроизвеждани и разпространявани по какъвто и да е начин без изричното писмено съгласие на автора или по изрична разпоредба на закона.

Запитвания по отношение на авторските права могат да бъдат отправяни лично към автора на адрес *бул. Никола Вапцаров № 10, София, България* или на e-mail actual@lawstore.bg.

ISBN 978-619-7394-02-3

Книгата е отпечатана в София, България.

Адрес за писмена кореспонденция:

Бул. Никола Вапцаров № 10, София, България

1 • Съдебна власт

Конституционни основи на съдебната власт.
Закон за съдебната власт – основни положения.

1. Конституционна основа

1.1. Разделение на властите

Конституцията прогласява Република България за **правова държава**, основана на принципите за *върховенство на закона* и *разделение на властите*.¹

Член 8 КРБ

Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна.

1.2. Конституционна функция на съдебната власт

Член 117 КРБ

- (1) *Съдебната власт защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата.*
- (...)

В изпълнение на възложената на съдебната власт правозащитна функция Конституцията предоставя на съдилищата **правораздавателна компетентност** (чл. 119 във вр. чл. 117 КРБ).

Правораздаването е главното направление на съдебната дейност. То

¹ Конституция на Република България • (КРБ) • Обн. ДВ, бр. 56 от 13 юли 1991 г. • Последно изменена с бр. 100 от 18 декември 2015 г.

представлява дейност по разрешаване на правни спорове със сила на пресъдено нещо по повод съответно сезиране.²

Правораздавателната дейност се осъществява при спазването на определено състезателно производство в условията на независимост и самостоятелност при решаването.³

Правораздаването се осъществява в обществен интерес ("в името на народа") и по реда на процесуалните закони (чл. 118 КРБ).

Правораздавателната компетентност е едновременно право и задължение на съда да разгледа спора и да се произнесе със съответния правораздавателен акт.

На съдилищата са **подведомствени граждански, наказателни и административни дела** (чл. 61, ал. 2 ЗСВ). Дело, което се разглежда от съд, не може да се разглежда от друг орган (чл. 61, ал. 3 ЗСВ).

Ако несъдебен държавен орган без правораздавателна компетентност разгледа правен спор, подведомствен на съдилищата, то неговият акт ще е нищожен. Той няма да породи правни последици, а по спора няма да се формира сила на пресъдено нещо.⁴

1.3. Независимост на съдебната власт

Съдебната власт е **политически и юридически независима** от изпълнителната и законодателната власт.

Член 117 КРБ

...

(2) Съдебната власт е **независима**. При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите се подчиняват **само на закона**.

(3) Съдебната власт има самостоятелен бюджет.

.....
Независимостта на съдебната власт се изразява в принципната недопустимост **другите власти да изземват функциите ѝ** или **да въздействат на нейните органи** при осъществяване на техните правомощия.
.....

Независимостта на съдебната власт има редица проявления:

- Съдебните актове имат **задължителна сила за своите адресати** и не могат да бъдат отменени от органите на изпълнителната или законодателната власт.
- Съдебната власт притежава ясно изразена **организационна**

2 ² Реш. № 6-2008, КС.

3 ³ Пак там.

4 ⁴ Тълк. пост. № 1-2016, ВКС и ВАС.

- самостоятелност.** Съдебните органи се подпомагат от администрация, която е независима от изпълнителната власт.
- Институтите на **имунитета** и **несменяемостта** на магистратите са важни юридически гаранции за независимостта на органите на съдебната власт.
 - Съдебната власт е независима **при стопанисване на предоставеното ѝ имущество** (arg. чл. 387 ЗСВ).
 - Финансов израз на независимостта на съдебната власт е нейният **самостоятелен бюджет** (чл. 117, ал. 3 КРБ).

1.4. Институционна система

Конституцията урежда **основната система от органи**, на които възлага осъществяването на правозащитната дейност.

Системата на съдебната власт включва **подсистемите на съдилищата, прокуратурата и следствените органи**.

Съдилища

Съдилищата осъществяват **правораздавателна дейност**. Те са **конституционно установени юрисдикции**, които разрешават правни спорове със сила на пресъдено нещо.

Съдилищата в Република България могат да бъдат **общии и специализирани**. **Извънредни съдилища не се допускат** (чл. 119, ал. 3 КРБ).

Върховните съдилища осъществяват **върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите** (чл. 124 и чл. 125 КРБ).

Прокуратура

Прокуратурата **следи за спазване на законността** в държавата чрез предвидените в Конституцията способности за прокурорски контрол.⁵ Прокурорът взема участие като **страна в наказателното и административното правораздаване**, а в гражданския съдебен процес – в предвидените от закона случаи.

Следствие

Следствените органи осъществяват **разследване по наказателни дела** в предвидените от закона случаи (чл. 128, изр. 2 КРБ).

⁵ Реш. № 4-2017, КС.

1.5. Висш съдебен съвет

Висшият съдебен съвет е *върховен административен, представителен и кадрови орган* на съдебната власт.

Висшият съдебен съвет е конституционно създаден колективен орган, чието основна цел е да *осигурява независимостта* на съдебната власт.

Той осъществява *кадровата политика на съдебната власт*. Съдиите, прокурорите и следователите се назначават, повишават, понижават, преместват и освобождават от длъжност от съдийската, съответно прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет (чл. 129, ал. 1 КРБ).

Инспекторатът към Висшия съдебен съвет проверява дейността на органите на съдебната власт, без да засяга независимостта им при осъществяването на техните функции (чл. 136а, ал. 6, изр. 1 КРБ).

1.6. Министър на правосъдието

Взаимодействието между *съдебната власт и изпълнителната власт* се осъществява чрез министъра на правосъдието и администрацията на Министерството на правосъдието (чл. 368 ЗСВ).

Министърът на правосъдието е *орган на изпълнителната власт*. Той осъществява конституционно отредените му правомощия по отношение на съдебната власт, *без да се намесва в осъществяването на съдебната дейност*.

Министърът на правосъдието:

- *председателства заседанията на пленума на Висшия съдебен съвет, без да участва в гласуването* (чл. 130б, ал. 1 КРБ);
- *предлага проект на бюджета на съдебната власт и го внася във Висшия съдебен съвет* (чл. 130в, т. 1 КРБ);
- *може да прави предложения за назначаване, повишаване, понижаване, преместване и освобождаване от длъжност на съдии, прокурори и следователи* (чл. 130в, т. 3 КРБ);
- *участва в организирането на квалификацията на съдиите, прокурорите и следователите* (чл. 130в, т. 4 КРБ).

1.7. Адвокатура

Адвокатурата *подпомага* гражданите и юридическите лица при *осъществяване на правото на защита* на техните права и законни интереси (чл. 134, ал. 1, изр. 2 КРБ). Адвокатурата е конститутивен компонент на правовата държава, но самата тя *не е част от съдебната власт*. Тя е *свободна, независима и самоуправляваща се* (чл. 134, ал. 1, изр. 1 КРБ).

2. Конституционни принципи на правосъдието

Конституцията прогласява основните принципи на правосъдието.

2.1. Върховенство на закона

Принципът за върховенство на закона е определящ за правовата държава. Според този принцип Република България се управлява *според Конституцията и законите* на страната (чл. 4, ал. 1 КРБ).

Всички държавни органи са длъжни да осъществяват своите функции *въз основа, в изпълнение и в рамките на закона*, а гражданите са длъжни *да спазват и изпълняват Конституцията и законите*.

Проявление на върховенството на закона е и *общата клауза за обжалване на актовете и действията на административните органи* (чл. 120, ал. 1 КРБ). Гражданите и юридическите лица могат да обжалват всички административни актове, които ги засягат освен изрично посочените със закон (чл. 120, ал. 2 КРБ).

2.2. Равенство на гражданите пред закона

Всички граждани са *равни пред закона* (чл. 6, ал. 2, изр. 1 КРБ). *Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии*, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние (чл. 6, ал. 2, изр. 2 КРБ).

2.3. Независимост на органите на съдебната власт

При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите са независими и се *подчиняват само на закона* (чл. 117, ал. 2, изр. 2 КРБ).

Органите на съдебната власт изпълняват функциите си, като вземат своите решения по *вътрешно убеждение въз основа на събраните по делото доказателства*.

Постановените актове могат да бъдат отменени *само от по-горестоящ орган на съдебната власт* в случаите и по реда, предвидени в процесуалните закони (чл. 11, ал. 1 ЗСВ).

2.4. Право на защита

Всеки гражданин има *право на защита, когато са нарушени или застрашени неговите права или законни интереси* (чл. 5б, изр. 1 КРБ). Гражданите и

юридическите лица имат право на защита **във всички стадии на съдебния процес** (чл. 122 КРБ). Пред държавните учреждения те могат да се явяват със **защитник** (чл. 56, изр. 2 КРБ).

2.5. Принципи на съдебния процес

Член 121 КРБ

- (1) Съдилищата осигуряват **равенство** и условия за **състезателност** на страните в съдебния процес.⁶
- (2) Производството по делата осигурява **установяването на истината**.
- (3) Разглеждането на делата във всички съдилища е **публично**, освен когато законът предвижда друго.
- (4) Актовете на правораздаването се **мотивират**.

В определени от закона случаи в правораздаването участват и **съдебни заседатели** (чл. 123 КРБ).

3. Основни положения по Закона за съдебната власт

Законът за съдебната власт (ЗСВ)⁷ е **основен устройствен закон на съдебната власт**. Той превръща конституционно прокламираните принципи на съдебната дейност в конкретни правомощия и задължения на органите на съдебната власт.

Член 1 ЗСВ

Този закон урежда устройството и принципите на дейността на органите на съдебната система и взаимодействието помежду им, както и взаимодействието между органите на съдебната власт и органите на законодателната и на изпълнителната власт.

Законът за съдебната власт прогласява конституционните принципи за **независимост на съдебната власт и на нейните органи** (чл. 1а и чл. 2 ЗСВ) и **принципа за законност** (чл. 3 ЗСВ).

6 ¹² Реш. № 4-2014, КС.

7 **Закон за съдебната власт** • (ЗСВ) • Обн. ДВ, бр. 64 от 7 август 2007 г. • Последно изменен с бр. 15 от 16 февруари 2018 г.

Наред с това той урежда допълнителни гаранции за независимостта на органите на съдебната власт и правото на защита на гражданите.

В допълнение към **принципа за независимост** на магистратите, законът урежда изискванията за:

- **безпристрастност** (чл. 4 ЗСВ);
- **политически неутралитет** (чл. 5 ЗСВ);
- **откритост, достъпност и прозрачност** на действията на органите на съдебната власт (чл. 5, ал. 2 ЗСВ).

В допълнение към **правото на защита** законът урежда изрично:

- **правото на справедлив и публичен съдебен процес** (чл. 7, ал. 1 ЗСВ);
- **възможност за ползване на безплатна правна помощ** (чл. 7, ал. 3 ЗСВ);
- принципа за **точно и еднакво прилагане на законите** спрямо всички лица (чл. 8, ал. 1 ЗСВ);
- **забрана за дискриминационно отношение** (чл. 8, ал. 2 ЗСВ);
- **правото на информация** на гражданите (чл. 5, ал. 1 ЗСВ).

Органите на съдебната власт са **длъжни да разглеждат и разрешават в съответствие със закона всяко подадено до тях искане** (чл. 12, ал. 1 ЗСВ).

Гаранция за безпристрастното осъществяване на правораздаването се явява и **принципът за случайно разпределение на делата и преписките** (чл. 9 ЗСВ).

Производствата пред органите на съдебната власт се водят на **български език** (чл. 13 ЗСВ). В гражданското, наказателното или административното производство се назначава **преводач**, когато това е предвидено в процесуалните закони (чл. 395а ЗСВ).

ЮРИДИЧЕСКА ПРАВОСПОСОБНОСТ

Трето издание

2018

Благодарим Ви за доверието!

Екипът на *LawStore.bg* работи със старание всяко ново издание да бъде *по-удобно, по-целенасочено и да дава максимално добри резултати.*

***Ценим високо Вашето мнение и предложения
и ще се радваме да ги получим на:***

actual@lawstore.bg